

PERSOONLIJKHEID.

Jaren geleden las ik eens een boek, uit het Engelsch vertaald, waarvan ik nu niets meer vertellen kan, dan dat een der personen Jeremias heette, wat mij toen wel verwonderde. En voorts heb ik nog een beschouwing onthouden uit dat boek van Jeremias. Er kwam een juffrouw in voor, die in haar jeugd in een dorp woonde en op gevorderde leeftijd in Londen. Toen die juffrouw jong was, zoo verhaalt het boek, stelde ze zich den hemel altijd voor als een luthof, een paradijs, maar toen ze lang genoeg in Londen had gewoond, kreeg ze toch ook oog voor het schoon van een stad, en toen kon ze zich het nieuwe Jeruzalem voorstellen als een stad met gouden straten en paalen poorten.

Het gaat mij en een paar honderd duizend Nederlanders met mij als die Londensche juffrouw. In onze jeugd woonden we „buiten” — een manier van spreken, die een buitenmensch wel wat gek vindt, want wie gaat nu buiten wonen; dat doet men toch binnen! Als we niet wisten, dat de steden vroeger muren of wallen en poorten hadden, dan zou 't onverklaarbaar zijn. Goed, in onze jeugd woonden we dan buiten, en nu wonen we „binnen,” al zijn er geen omheiningen meer, die ons binnensluiten, en al is er geen portier meer, die 's avonds de deur van de stad dicht doet, en zegt: „Ziezoo, die buiten binnen, binnen buiten, en die binnen binnen, binnen binnen.”

Maar als wij, die van buiten gekomen zijn, nu binnen eens rondkijken, dan valt het ons toch niet mee. We vinden 't in de stad zoo vreeselijk eentonig. Als we vroeger voor ons venster uitkeken, dan zagen we aan den overkant het huis van den kleermaker met een paar lindeboomen er voor, die geschoren waren — er woonde immers een man van de schaar! Dan volgde een sloot met een hoogen esch op het einde of liever aan het begin. Langs de sloot aan weerskanten een heg, zoodat het een donker ravijn geelk. Dan kwam het heem van een boer, die tevens wagenmaker was. Daar lagen de boomstammen, die bewerkt moesten worden; daar zagen we een boerenkar of een rijtuig, dat in bewerking was, een schroef van Archimedes soms ook, als onze wagenmaker bezig was aan een watermolen. Op dat erf stonden ook weer eenige boomen, en aan den anderen kant volgde een boomgaard en een tuin met een haagdoorn-heg aan den wegkant. Dan een hek, dat toegang gaf naar de akkers; weer een tuin, een groep hooge populieren, en dan weer een huis, dat je in den zomer haast niet kon zien. En zoo voort.

En nu zitten wij, buitenmensen, in de buitenwijken van de groote stad en kijken uit naar den overkant. Wat we te zien krijgen? Bovenaan negen en twintig spitse daken van blauwe pannen met negen en twintig vooruitgebouwde kleine ramen. Daaronder zeven en tachtig vensters, ieder voor de grootste helft bestaande uit een groot stuk glas en voor de kleinste helft uit drie ruiten. Daaronder zeven en tachtig vensters, geheel gelijkende op de vorige. Daaronder is wat meer afwisseling. Het gaat zoo: vier deuren, vier vensters, vier deuren, vier vensters, tot veertien malen toe, en dan nog twee deuren en twee vensters. Het eenige verschil, dat je kunt vinden, is, dat achter enkele van die vensters geen gordijnen zijn, en dat zich voor andere soms iets vertoont, dat op een menschelijk aangezicht gelijkt!

Dat uitzicht verandert niet in zomer of winter, of het moest zijn, dat soms de pannen eens nat zijn en dat ze een enkelen keer zich verbeelden, dat ze wit zijn van sneeuw, — donkerwit, zooals een vroegere kennis van me dat noemde.

Onbewegelijk stil staan die huizen; zelfs bij een stormwind, als buiten de boomen zoo prachtig kunnen zwiepen, dan staat nog heel het „huisschap,” dat we vóór ons zien, zoo stil, alsof er in de wereld niets te doen was.

Wanneer wij, buitenmensen, die in de groote stad zijn komen wonen, geheel komen onder den indruk van die eentonigheid, dan worden we verdrietig. Onze huizen schijnen wel in een fabriek vervaardigd te zijn, allen naar hetzelfde model. Ik kan van buiten aan het huis wel weten, waar mijn buurman zijn kachel heeft staan, en mijn buurvrouw haar buffet; ik weet wel, hoeveel schreden hij moet doen, om tot de trap te komen, en hoeveel treden zijn trap telt. Dikwijls heeft hij zelfs dezelfde bloemen op zijn behang en stellig dezelfde rozen aan zijn plafond. Veel scheelt het niet, of hij heeft dezelfde meubelen; ja, ik heb me zelfs laten vertellen, dat er plan bestaat tot het bouwen van een gemeubileerde stadswijk, waar men geabonneerd zal zijn op kopjes en schoteltjes, borden en tafelmessen, en waar je uit een groote gemeenschappelijke keuken zult eten.

En zoo langzamerhand krijg je een gevoel over je, dat je een fabrikaat bent, en niet langer een mensch. Ik ben no. 437. Meer niet. Mijn buurman is no. 439. Dat is 't eenige verschil nog.

Maar — ten slotte komt daar je persoonlijkheid tegen op! Ik ben geen fabrikaat, ik ben een persoon. Ik ben ik, en mijn buurman is hij. Omdat ik een persoon ben en hij ook, daarom ben ik lang en hij breed; daarom heb ik donkere haren en hij lichte; heb ik grijze oogen en hij blauwe. Mijn lichaam is een afspiegeling van mijn geest, en als ik een fijngevoelend mensch ben, zal ook de manier, waarop ik loop, waarop ik mijn haar draag, zal ook de keuze van kleur en snit mijner kleding een afspiegeling zijn van mijn geest. Er zijn 1600 miljoen menschen op aarde, allen met een verschillenden geest, en daarom ook met een verschillend lichaam. Waarom plaatst onze moderne stedenbouw dan duizenden en honderdduizenden ongelijksoortige menschen in gelijksoortige woningen?

Dan deden onze voorouders toch anders.

Als ik vermoed word van het fabrikisme onzer buitenwijken, dan ga ik eens naar de oude stad, of nog liever — want Den Haag is grotendeels een nieuwe stad — ik reis eens naar Delft of naar Amsterdam. Zie, ge moogt me blinddoeken en brengen me per automobiël naar een andere stad, die ik ken, en ik zal u terstond zeggen, zoodra ge me losmaakt, of ik in Utrecht of Amsterdam, in Den Haag of Rotterdam ben, om nu maar te blijven bij onze vier grootste steden. Als ik de plaat hiernaast bekijk, wil ik met u wedden, dat ze een stadshoekje geeft uit een der Deutsche steden in het bergland. De oude buurten onzer steden dragen een stempel, ze hebben een karakter, het karakter van de bewoners der stad. En in die oude buurten heeft ieder huis zijn eigen stempel. Geen twee huizen zijn gelijk, en geen enkel huis is in den loop der eeuwen gelijk gebleven. Als de zoon in het huis van zijn vader is blijven wonen, heeft hij hier een deur verplaatst, en daar een gang verbreed of een venster uitgebouwd, en als iemand, die zich vestigde, een huis moest bouwen, heeft hij het zóó gebouwd, dat het uiting gaf aan zijn persoonlijk begrip van een woning, en moest hij er een koopen, dan kocht hij er een, dat overeenkwam met zijn persoonlijkheid. In zulk een omgeving blijft men een persoon, daar gaat men niet onder in de menigte. Kijk dien brievenbesteller maar aan, die daar boven op het trappenbruggetje de meisjes bij de fontein beetneemt. Je ziet op zijn rug, dat hij een schalk is. „Trijn!” heeft hij geroepen; hij weet wel, dat Trijn er een liefste op na houdt in een andere stad, en hij houdt haar een brief toe. Trijn weet, dat hij een ondeugende plager is, en de andere meisjes weten 't ook, maar toch komt Trijn haastig toelopen; 't kon toch wel wezen, dat de brief voor haar was. Maar 't is natuurlijk zoo niet. „k Wou je maar even goeden morgen wenschen,” zegt de oude, en alle toeschouwers hebben pret. Ik zeg u, als diezelfde oude dertig jaren lang brieven bezorgd had in onze nieuwe wijken, dan was de schalkschheid er wel uit. Dan duwde hij even den brief in de gleuf, op welker deksel het woord BRIEVEN staat, belde aan en ging naar de volgende deur. Dan was hij al lang een brievenbestelmachine geworden, en dan dacht hij na

over de toekomst, wanneer zijn werk geheel automatisch zal geschieden.

Ik vind het inderdaad een treurig verschijnsel van onzen tijd, dat de persoonlijkheid zoo verloren gaat. God heeft menschen geschapen, de maatschappij maakt er machines van. De menschelijke natuur verzet zich, maar geeft langzamerhand den strijd op. Doch er blijft ontevredenheid, omdat men zich niet uiten kan naar zijn natuur. Ik wil daarmee natuurlijk niet zeggen, dat we àl wat in onze natuur zit, maar naar buiten moeten laten treden, want dan zou er veel verkeerds aan den dag komen ook. Maar de eigenaardigheden, die God aan onze persoonlijkheid meegaf, moeten we tot volle ontplooiing laten komen, voorzover ze goed zijn. Onder de tucht van Gods Woord moeten we ons ontwikkelen naar onzen aard. Ons eigen leven zal rijker worden, en het zien op het leven van anderen zal schooner zijn.

A. L.

WAT IS, EN WAT WORDT.

II.

Een nieuwe tijd is echter voor het Joodsche land aangebroken. Vooral de Duitschers hebben door hun vlijt en degelijkheid reeds veel veranderd. Met hulp der pas ontstane Joodsche nederzettingen, die gestadig meer worden, kan het land snel weer in bloei toenemen.

Het getal Joden in Palestina wordt al grooter. In de twaalfde eeuw waren er slechts eenige honderden; in 1893 was het 40.000; nu 100.000, waarvan ruim de helft in Jeruzalem. Tegen het jaar 1500 trokken vele uit Spanje verdreven Joden naar Kanaän, gelijk wij in Nederland de Portugeesche Joden kennen. De nakomelingen der Spaansche spreken nog Spaansch en heeten Sephardim. De Joden, in den laatsten tijd uit Rusland, Roemenië, Oostenrijk en Duitschland ingekomen, heeten Askenasim en spreken de Joodsch-Duitsche volkstaal.

Steeds hebben de Joden beproefd in Palestina weer landbouwers te worden, maar vergeefs. In de negentiende eeuw bezocht de rijke Engelsche Jood Montefiore zevenmaal het land zijner vaderen. Hij stichtte in Safed een landbouwkolonie van 35 gezinnen. Doch hoewel het aan geld niet ontbrak, de zaak liep spoedig te niet.

In 1878 stichtten eenige Joodsche gezinnen nabij Jaffa de kolonie *Choveve Zion*, d.i. Zions genootschap. Doch zij leden door den vochtigen grond en moeraskoorts. In 1887 ontfermde zich Edmund Baron von Rothschild over hen. Hij kocht veel land en maakte het door het planten van eucalyptusboomen droger en gezonder. Ook liet hij een miljoen wijnstokken en vele boomen planten. Thans telt de nederzetting 1600 personen.

De vervolging der Joden in Rusland (1881) en het krachtig optreden der Zionisten en andere Joodsche vereenigingen hebben duizenden Joden als kolonisten naar Kanaän gevoerd. Vooral hiertoe de *Jewish Colonisation Association*, (Joodsche vereeniging voor Volkplantingen,) veelal als *J. C. A.* aangeduid. In 1882 ontstond dicht bij Jaffa de eerste Russisch-Joodsche nederzetting van landbouwers, *Rishon le Zion*, d.i.: Hoofd in Zion. Ook nu bemoeide Rothschild zich er mee. 1½ miljoen wijnstokken liet men uit Amerika komen. De kolonie bezit thans reeds de grootste wijnkelders des lands, 110 bakken, elk van duizenden kannen en 400 groote wijnvaten. Men kon echter niet genoeg wijn slijten, en plantte daarom 20.000 moerbeiboomen, ten nutte van de zijdeteelt. Ook groeien er oranje- amandel- en andere vruchtboomen. De bloeiende volkplanting heeft 900 inwoners, elk gezin heeft een steenen huis en gebruikt paard en wagen.

Een hooggelegen nederzetting is *Samarin* in Samaria, in 1887 gesticht ter gedachtenis aan Rothschilds vader, en daarom

Sichron Jacob genoemd. Daar wonen enkel Joden, in lage huisjes met tuintjes. De hoofdweg is lang en breed. De stichter heeft er millioenen voor gegeven, doch ontmoedigd droeg hij het dorp met 9 millioen gulden aan de *J. C. A.* over. Ook hier moest men, bij gebrek aan afzet van wijn, voor wijnstokken olijfboomen zetten, wat men eigenlijk eer had moeten doen. De kolonie bloeit niet; men leeft er tevreden, maar niet gelukkig. Fabrieken durft men niet bouwen, wijl de toestanden zoo onzeker zijn.

In 't geheel telt het land 25 Joodsche volkplantingen met 5000 bewoners. Bijna elke kolonie heeft een synagoge, een ziekenhuis en scholen. Bij Jaffa vindt men een Joodsche kweekschool voor onderwijzers en een groote landbouwschool. De koloniën over heel het land verspreid, bewerken 32000 H.A. land en steeds wordt bijgekocht. Reeds is de vlakte van Saron, tusschen Gaza en Jaffa, Joodsch eigendom, evenzoo $\frac{1}{5}$ van Galilea en de vlakte van Jizreël. Ook 't Jordaandal zal weldra Joodsch bezit zijn.

Vele eeuwen lang mochten geen Joden het land hunner vaderen betreden. Thans wordt het hun steeds meer opend, en allengs wordt het weer hun bezit. Reeds vormen zij $\frac{1}{2}$ der bevolking. Nu zal men zeggen, dat de 100.000 Joden in Palestina toch weinig beteekenen, vergeleken met de 11 à 12 millioen Joden er buiten. Doch men vergeet niet, dat het getal Joden, 't welk in 536 v. Chr. uit de ballingschap terugkeerde, slechts een 50.000 bedroeg, dus zooveel als bij ons ééne niet groote stad aan inwoners telt. Toch is uit die 50.000 weer een groot volk gegroeid. Maar daarbij neemt de trek naar Kanaän bij de Joden steeds toe. In 17 jaar is hun getal in het H. Land *veel meer dan verdubbeld*. Trouwens, de Heer heeft Israël het land toegezegd, en dat zal weer blijken van kracht te zijn.

Menig Jood heeft gemeend, dat hij, als hij maar in het land der vaderen, in het geliefde Jeruzalem woonde, hij gelukkiger zou zijn! Doch de Joden in Palestina zijn niet gelukkiger dan die elders. Allen missen den waren vrede. Hun ontbreekt de vergeving der zonde, wijl zij geen Middelaar en Zaligmaker hebben. Maar ook voor Israël is hoop: elk, die nu uit Israël tot Jezus komt, vindt verzoening.

Over deze toebrengeing Israëls een volgende maal.

A. J. HOOGENBIRK.

NASCHRIFT. — Prof. Warburg heeft onlangs in een vergadering der Zionisten in Frankfort a/d. Main gezegd, dat Jeruzalem nu een bevolking heeft van 80.000, waaronder 56.000 Joden, en Tiberias een bevolking van 8600 Joden, waaronder 7000 Joden. Dit zijn dus de steden, die het meest, over de geheele wereld gerekend, met Joden zijn bevolkt. Er zijn nu ongeveer dertig Joodsche dorpjes, waarvan de meeste geheel zichzelf helpen, zonder ondersteuning. Hij merkte op, dat het Turksche gouvernement niets te vreezen heeft van de vestiging der Joden in zijn rijk. „Wij streven niet naar een onafhankelijken staat, maar naar een wettelijk verzekerd tehuis in Palestina. De grondslag van zulk een huis is nu gelegd, en het huis zal zeker voltooid worden.”

Uit Palestina komt bericht, dat het oude Hebreeuwsch, de taal van den Bijbel, weer een levende taal wordt in het land van Israël. „Meer en meer wordt het oude Hebreeuwsch in dit land als levende taal gebezigd. De kinderen bezoeken scholen, waarin alleen Hebreeuwsch wordt gesproken. En omdat de kinderen onder elkander deze taal spreken, zijn de ouders verplicht, ook Hebreeuwsch te leeren, willen zij in staat zijn, de gesprekken hunner kinderen na te gaan. Eigenaardig: de kleinen voeden op deze wijze de ouders op! Het Gouvernement gaat de verbreiding van het Hebreeuwsch in het geheel niet tegen, maar bevordert het zelfs. Alleen stelt het als eisch, dat ook het Turksch gekend worde.”